

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Közleményei

Jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1941. évi működéséről

Az EME választmányának megtisztelő felkérésére az EME 1941. évi működéséről szóló összefoglaló jelentést a következőkben terjesztem a t. Közgyűlés elé szíves jóváhagyás végett:

Az EME működését az 1941. évben az erőgyűjtés jellemezte. Egyesületünk legfőbb erőforrását gyűjteményei adják, helyes tehát az a törekvés, amely a gyűjtemények gyarapítását, rendezését és a tudományosság számára való közrebocsátását tekinti az EME legfontosabb feladatának. Felszabadulásunkkal természetszerűleg háttérbe szorul az a munkajelleg, amelyet a megszállás idején szak- és népszerűsítő előadások tartásával a magyar kisebbségi tudományosság ébrentartására és a nagyközönség összefogására szükségzerűleg előtérbe állítottunk. Az EME már jó úton van arra, hogy a helybeli egyetemmel és az Erdélyi Tudományos Intézettel összhangban művelje a tudományt is.

A gyűjtemények gyarapítására annál nagyobb szükség van, mert több, mint két évtized alatt alig kerülhetett erre sor; vajmi kevés volt az az összeg, amelyet erre a célra fordíthattunk. A gyűjtemények fokozott újabb gyarapítását most lehetővé tette a 100.000 pengős rendes és 30.000 pengős külön államszegély, amelyet az EME 1941-ben kapott. Ezekből az összegekből a Könyv- és Levéltár összesen 25.000 pengőt, az Érem- és Régiségtár 41.000 pengőt, az Állattár 9000 pengőt, a Növénytár 9000 pengőt, az Ásványtár 8000 pengőt, a Földtani Intézet 10.000 pengőt kapott. Természetesen az idő rövidsége és a mai idők rendkívülisége miatt a tárgyazgatók a kapott összegeket még nem használhatták fel egészében.

A múlt hiányainak pótlását jelentette azoknak a kiadványoknak megjelentetése is, amelyek a román megszállás alatt különböző okokból nem jelenhettek meg. Ezekről a csaknem kész kiadványokról addig csak a benfentesek tudtak és csak most lehettek a szélesebbkörű magyar tudományosság közkincsévé. Ilyenek az Újfalvi Sándor Emlékiratai, az Erdélyi Múzeum-Egyesület 50 éves jubileumára tervezett és csaknem készen kiadatlan maradt emlékkönyv. Most jelent meg az Erdélyi Múzeum folyóirat 1937-ig terjedő mutatója is. Ezek még a múltra vonatkozó kötelezettségek voltak, de már az új indulást jelentik az Érem- és Régiségár dolgozatai, a Levéltár és az Erdélyi Múzeum-Egyesület ismertető füzetei, a Növénytárunk segítségével megjelent szakfüzetek. Még a kialakulás állapotában van a táruk és szakosztályok folyóiratainak, illetőleg időszaki kiadványainak kérdése.

A tárukban általában megkezdődött a rendszerző munka. Természetesen a gyűjteménytárak pontos számbavétele még sok időt fog igénybe venni. A fenti összegekből vásárlás útján való gyarapításon kívül a gyűjtemények jelentős növekedését idézték elő a felszabadulásunkra bekövetkezett lelkesedésből folyó adományok és letétbehelyezések. Többen pénzádománnyal igyekeztek a táruk gyarapodását előmozdítani. A múlt évi közgyűlésen már jelentett adományozókon és letétbe-helyezőkön kívül meg

kell említenünk, hogy Ugron István igazgató tag, tb. elnök közölte a halála után esedékessé váló hagyatéki levelét. Adja Isten, hogy erre minél később kerüljön sor. Dr. Szabó T. Attila egyetemi ny. rk. tanár, az Erdélyi Múzeum folyóirat szerkesztője és a Bölcsészet-, nyelv- és történelemtudományi szakosztály titkára további adományokkal gyarapította Érem- és Régiségtárunk néprajzi gyűjteményét; ezért válaszmányunk alapító tagból igazgató taggá választotta. Dr. Kántor Lajos állami gyakorló gimnáziumi igazgató, aki másnemű elfoglaltsága miatt már nem tudta tovább vállalni 1927-től teljesített titkári tisztségét, lemondása alkalmával 500 pengőt adományozott az Érem- és Régiségtár néprajzi gyűjteményének gyarapítására. Válaszmányunk az EME igazgató tagjává választotta. Sok kisebb adományozó közül is, kiket a táraak fognak jelentéseikben annak idején rendszerezni, meg kell említenünk Illakovicz Kazimiera, Pilsudszky volt lengyel marsall egykori titkárnője, továbbá Fröhlich Albin sarmasági földbirtokos és a kidei Csákány Miklós nevét. Könyvtárunk legjelentősebb gyarapodását a nyomdai köteles példányok megérkezése jelentette.

Tudományos szempontból felbecsülhetetlen értéket jelent két nagy családi levéltár letételbe helyezése és pedig a báró Jósika- és a Torma-családé.

Az Erdélyi Múzeum gyűjteményébe be kell még kerülnie mint végrendeletileg kapott tulajdonnak két Barabás-képnek, az EME néhai elnökének, gróf Wass Bélának nevére annak idején tett alapítványból még hiányzik két részlet befizetése, ezen kívül be kell szállítani az Erdélyi Múzeum táraiba azokat a tárgyakat, amelyek a megszállás idején más helyeken nyertek ideiglenes elhelyezést. Rendezésre vár a gróf Wass Ottília-féle hagyatékából származó tárgyak kérdése is. Általában minden függő ügy sürgős elintézését kíván, amíg életben vannak ezeknek az ügyeknek akkori ideiglenes rendezői.

Megírásra vár az EME utolsó 25 évének története is, ezt azonban akkorra kell halasztani, amikor a kulisszatitkok is megkötöttség nélkül nyilvánosság elé kerülhetnek. A táraak története már most megírható.

A szakosztályok az 1941. évben a szokottnál gyéribben tartottak előadásokat. A Bölcsészet-, nyelv- és történelemtudományi szakosztály összesen 5 népszerűsítő, a Természettudományi szakosztály 2 népszerűsítő előadást tartott, az Orvostudományi szakosztály a díszközgyűlésen kívül 3 tudományos ülést rendezett, a Jog- és Társadalomtudományi szakosztály még nem jutott el a szervezkedésen túlmenő állapotpontra. Általában a szakosztályok életében az 1941. év a szervezkedés, erőgyűjtés ideje volt. A Jog- és Társadalomtudományi szakosztály kivételével a többi szakosztály a mai kívánalmaknak megfelelőleg átalakult, sok új tagot vontak körükbe s a vezetőséget is átalakították. Remélhetőleg életükben erőteljes tudományos munkásság következik. Az EME szakosztályaira hárul az a feladat is, hogy magukhoz kapcsolják és a tudományos munkásságra neveljék mindazokat az ifjabb erőket, amelyek az egyetemen és az Erdélyi Tudományos Intézetben kívül vannak.

A válaszmány az EME tudományos törekvését igyekezett kifejezésre juttatni azzal a határozatával, hogy dr. Györffy István egyetemi ny. r. tanár növénytanai kutatásainak közzlésére 1500 pengőt, Nyárády E. Gyulának pedig 1000 pengőt juttatott.

Az EME iktató-könyve az 1941. évről 264 ügyirat elintézését tünteti fel; ezeket a választmány két ülésben 89 jegyzőkönyvi szám alatt tárgyalta. Az EME választmányának intézkedéseit az évi rendes közgyűlés hagyta jóvá, illetőleg adta meg a felhatalmazást az egyesület vezetésében követhető irányelvekre vonatkozólag.

A jegyzőkönyvben megörökített és az iktató-könyvben feltüntetett ügyek elintézésén kívül a választmánynak jelentős gondot adott az új alapszabály- és szerződés-tervezet előkészítése, illetőleg azoknak többszöri elnöki ülésben való megtárgyalása. A tervezeteket a választmány felkérésére dr. Kántor Lajos akkori titkár készítette dr. Tusa Gábor ügyész és Kelemen Lajos igazgató tag közreműködésével. E tervezetek az elnökségi tárgyalások után a választmány elé kerültek, majd a szükségesnek látott módosítások végrehajtása után a vallás- és közoktatásügyi minisztérium előzetes jóváhagyása elé terjesztettek. Jelenleg a tervezetek még nem érkeztek vissza. Ennek megtörténte után határozathozatal végett a t. Közgyűlés elé kerülnek. Az alapszabály-szerződés-tervezet előkészítésében fáradságot nem ismerő munkát fejtett ki dr. gróf Bánffy Miklós alelnök úr Önagyméltósága.

Tisztelettel kérem az EME 1941. évi működését csak nagy vonásokban feltüntető jelentésem szíves tudomásulvételét.

A választmány nevében:

Dr. Kántor Lajos s. k.,
az EME igazgató tagja.

Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtáráról

Ez az első jelentés, amellyel a Tisztelt Közgyűlés elé lépek, nem a szokott évi jelentés, hiszen már terjedelmében is hosszabb időt ölel fel, egy évet és négy hónapot, azonkívül bármennyire röviden is, vissza kell pillantanom arra a két évtizedre, amikor az Erdélyi Múzeum-Egyesület nem kapott könyvtárigazgatói jelentéseket. Minderre boldog hazatérésünk ad okot, amely az Erdélyi Múzeum-Egyesület életében is a munka nagyméretű újrakezdését, valósággal feltámadást jelent.

Az Egyesület — mint említettem — két évtizeden keresztül nem kapott igazgatói jelentéseket, könyvtárának és leváltárának állapotáról azonban mégis tájékozódhatott tárvizsgáló bizottságának évenkénti kiküldésével, tekintve, hogy annak munkája elé legalább is a könyvtárban a román vezetőség nem gördített akadályokat. A könyvtár igazgatósága ez idő alatt épp nekem juttatta azt a tiszteletet, hogy a mindenkori tárvizsgáló bizottság tagjait a múzeum könyvtáráról tájékoztassam; ebben a tekintetben mondanivalóimat sohasem szabták meg előre.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának huszonekét évi gyarapodása teljesen jelentéktelen volt; ezt a mellékelt részletes kimutatás elég szemléletesen bizonyítja (L. 1. sz. mell.). Okát nem kereshetjük másban, mint egyfelől abban, hogy a kisebbségi időkben nem sikerült az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a román állam között a kapcsolatot oly módon szabályozni,